

ЕКОНОМІКА ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 338.2
JEL Classification: O18, R11

DOI: 10.37332/2309-1533.2024.1.4

Баланюк І.Ф.,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Лютий Я.В.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії» за спеціальністю економіка*,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

ЗОВНІШНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Balaniuk I.F.,
dr.sc.(econ.), professor, head at the
department of accounting and taxation,
Lyuty Y.V.,
PhD student in specialty "Economics",
Fasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk

EXTERNAL INVESTMENTS AND THEIR ECONOMIC CONTROL IN THE MANAGEMENT OF ENTERPRISES OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Постановка проблеми. Зовнішні інвестиції є важливим інструментом для стимулювання розвитку економіки країни. Вони передбачають вкладання капіталу, технологій, знань, досвіду з боку іноземних інвесторів у проекти підприємств та інші суб'єкти господарювання країни при наявності відповідних умов і механізмів. Однак, питання зовнішніх інвестицій та їх економічний контроль є складним процесом і вимагає детального аналізу та обґрунтування. Важливо визначити сутність зовнішніх інвестицій, їх роль і вплив на економіку країни, а також розкрити різні форми, в яких вони можуть здійснюватись. Необхідно врахувати певні проблеми та можливості, пов'язані із залученням зовнішніх інвестицій та їх економічний контроль в управлінні підприємствами. Одна з таких проблем полягає в нестабільності зовнішньоекономічного середовища, яке може вплинути на рішення іноземних інвесторів щодо вкладання капіталу. Політична нестабільність, зміни в законодавстві, непередбачуваність економічної ситуації – все це може стати перешкодою для залучення іноземних інвестицій.

В окремих галузях є обмеження на залучення іноземних інвестицій, тому виникає потреба у регулюванні умов їх одержання та економічного контролю за їх використанням. Це може вплинути на здатність країни привабити іноземний капітал та залучити його в перспективні сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження свідчать, що зовнішні інвестиції відіграють ключову роль у розвитку підприємств територіальних громад. Динамічний розвиток світової економіки вимагає активного залучення зовнішніх ресурсів для стимулювання внутрішнього росту та конкурентоспроможності. Вивченням інвестиційної політики займалися такі закордонні та вітчизняні

* Науковий керівник: Баланюк І.Ф. – д-р екон. наук, професор

вчені, як: Дж. М. Кейнс, Г. Марковіц, Ф. Блек, М. Шоулз, Ю. Фама, В. М. Геєць, Б. А. Карпінський, Н. О. Татаренко, В. Шарп, Д. І. Шеленко, О. Г. Шпикуляк та ін.

Джон Мейнард Кейнс – британський економіст, обґрунтував теорію інвестицій та підтримував державне регулювання економіки [1]. Вільям Шарп – американський економіст, розробив модель оцінки ризику інвестицій [2]. Гаррі Марковіц – американський економіст, запропонував теорію портфеля інвестицій [3]. Фішер Блек та Майрон Шоулз – американські економісти, розробили модель цінової динаміки опціонів та отримали Нобелівську премію з економіки [4]. Юджин Фама – американський економіст, розкрив теорію ринкової ефективності [5].

В. М. Геєць [6] та Б. А. Карпінський [7] вважають, що «інвестування – це процес вкладення грошових коштів, часу та інших ресурсів у певний інвестиційний об'єкт з метою отримання прибутку».

Д.І. Шеленко, О.Г. Шпикуляк, А.В. Бойчук запропонували пріоритетні напрямки формування інвестиційного потенціалу розвитку територіальних громад із використанням активізації підприємництва [8]. Шляхи розвитку територіальних громад в управлінні інвестиційним потенціалом на засадах стимулювання підприємництва розкриваються у праці І.Ф. Баланюка, О.Г. Шпикуляка, Д.І. Шеленко, І.М. Семанюка [9]. О. Г. Шпикуляк, Г. Ф. Мазур зазначають, що територіальна громада має бути привабливою для економічно активних жителів, а зробити її такою можуть ефективно господарюючі підприємства [10].

Територіальний вимір підприємництва, яке є джерелом розвитку територіальних громад, вимагає активізації політики місцевих громад і підприємницької взаємодії її жителів [11, с. 36]. Так, І.Ф. Баланюк, І.І. Козак, С.І. Баланюк, І.А. Козак-Баланюк, Л.С. Сас, Д.І. Шеленко, досліджуючи вплив підприємств на розвиток територіальних громад, визначили основні напрямки співпраці підприємств з територіальними громадами [12, с. 55].

Л. С. Федевич, І. В. Алексеев, М. В. Ливдар обґрунтували послідовність етапів контролювання інвестиційної діяльності господарюючих об'єднань [13].

Незважаючи на те, що питання залучення інвестицій у розвиток підприємств територіальних громад розкривається авторами в наукових дослідженнях, але в умовах складної економічної ситуації в країні, виникає потреба поглибленого дослідження і удосконалення заходів залучення іноземних інвестицій та їх економічний контроль в управлінні підприємствами.

Постановка завдання. Мета статті – визначення та обґрунтування сутності зовнішніх інвестицій та різних форм їх здійснення для економічного розвитку підприємств територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку з трансформаційними процесами в економіці України є потреба в постійному оновленні їх теоретичного та методологічного обґрунтування, щоб бути на крок вперед від поточних тенденцій. Одними із важливих категорій, які потребують переосмислення, є поняття «інвестиції» та «інвестиційна діяльність».

Інвестування є ключовим фактором економічного зростання країни. Згідно першої статті Закону України «Про інвестиційну діяльність», дано таке визначення інвестиціям: «Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та економічний ефект» [14].

Згідно цього ж Закону інвестиційну діяльність визначено як «сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій» [14].

Згідно тлумачення словника іноземних слів, «інвестиція» (нім. Investition, від лат. Investire – вкладати) – довгострокове вкладення капіталу в будь-яке підприємство, справу, особливо за кордоном, щоб отримати прибуток [15]. Відповідно до Податкового кодексу України, «інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно [16].

Н. О. Татаренко під інвестиційною діяльністю розуміє «послідовну, цілеспрямовану діяльність, що полягає в капіталізації об'єктів власності, у формуванні та використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування і міжнародного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату і має на меті отримання прибутку або певного соціального ефекту» [17].

За словами О. Ястремницького, «інвестиційна діяльність – азартна гра, в якій інвестор є гравцем на ринку, успіх якого досягається за рахунок невдач інших гравців ринку» [18].

Інвестиції – важлива категорія в економіці, яка визначає напрямок розвитку економіки та її конкурентоспроможність.

Основні характеристики інвестицій:

– інвестиції є вкладенням капіталу в різні види активів з метою отримання прибутку в майбутньому;

– інвестиції є довгостроковими, тому їх результати можуть бути отримані тільки через деякий час;

- інвестиції є ризикованими, тому що результат їх залежить від багатьох факторів, таких як економічний стан країни, фінансові ринки, політичні ризики тощо;
- інвестиції є джерелом створення нових робочих місць та збільшення виробництва;
- інвестиції є важливим інструментом економічного зростання та розвитку.

У залежності від об'єкта інвестування, виду капіталу та інших факторів, інвестиції можуть мати різні визначення та класифікації. Наприклад, у вітчизняній літературі використовуються такі поняття, як державні інвестиції, приватні інвестиції, інвестиції іноземних компаній тощо. У зарубіжній літературі поняття інвестицій також може мати специфічне тлумачення в залежності від країни чи регіону.

Інвестиції включають в себе різноманітні елементи та аспекти. Однією з основних характеристик інвестицій є їх спрямованість на отримання прибутку в майбутньому. Зазвичай інвестиції пов'язують зі збільшенням виробничої потужності, розвитком науково-технічного прогресу, покращенням якості товарів та послуг, що пропонуються на ринку. Інвестиції можуть здійснюватися різними суб'єктами економіки – фізичними та юридичними особами, державою, іноземними інвесторами тощо.

Інвестиції можуть бути різного виду та мати різний характер. Наприклад, за цільовим призначенням можна виділити інвестиції у виробництво, інфраструктуру, науково-дослідну роботу, соціальні проекти тощо. За джерелом фінансування інвестиції можуть бути внутрішніми (за рахунок власних ресурсів підприємства) та зовнішніми (за рахунок позик, інвестицій з боку інших суб'єктів економіки).

Внутрішні інвестиції – це інвестиції, що здійснюються в межах національної економіки певної країни. Це можуть бути інвестиції компаній в розвиток свого виробництва, в закупівлю нового обладнання, в побудову нових підприємств чи офісів. Також внутрішні інвестиції включають інвестиції у національні грошові інструменти, такі як державні облігації чи акції вітчизняних компаній.

Основні джерела внутрішніх інвестицій включають інвестиції компаній, приватних осіб та держави. Інвестиції компаній, зазвичай, є найбільшим джерелом внутрішніх інвестицій, оскільки вони забезпечують фінансування розвитку бізнесу та створення нових робочих місць.

Внутрішні інвестиції важливі для економічного зростання країни, оскільки вони стимулюють розвиток внутрішнього ринку, збільшують обсяг виробництва та підвищують рівень зайнятості. Крім того, вони зменшують залежність країни від іноземних інвестицій та допомагають забезпечити стійкий розвиток національної економіки.

У той же час, недостатній рівень внутрішніх інвестицій може гальмувати розвиток країни та призвести до економічної стагнації. Тому важливо стимулювати внутрішні інвестиції шляхом сприяння розвитку підприємництва, підвищення конкурентоспроможності країни та забезпечення стабільного економічного середовища. Для цього держава може впроваджувати різноманітні програми підтримки підприємництва, знижувати податковий тягар на бізнес та прискорювати процеси реформування економіки [19, с. 46-49; 20, с. 157; 21].

Крім того, важливо забезпечити надійну правову базу, яка регулюватиме взаємовідносини між інвесторами та державою, захищатиме права та інтереси бізнесу, а також забезпечуватиме стабільність і прозорість економічного середовища.

Загалом, внутрішні інвестиції є важливим чинником розвитку країни і стимулювання економічного зростання. Щоб забезпечити стійке та тривале економічне зростання, важливо підтримувати та стимулювати внутрішні інвестиції, забезпечувати надійну правову базу та розвивати економічне середовище, що сприятиме розвитку бізнесу та підприємництва.

Зовнішні інвестиції – це вкладення капіталу, які здійснюються іноземними інвесторами в економіку іншої країни з метою отримання прибутку та підвищення конкурентоспроможності. Зовнішні інвестиції є важливим джерелом фінансування для країн, що розвиваються, і можуть використовуватися для залучення нових технологій, розширення виробництва та розвитку інфраструктури. Це можуть бути інвестування в акції, облігації, нерухомість, бізнес-проекти та інші активи в інших країнах.

Зовнішні інвестиції є важливим інструментом для розвитку глобальної економіки. Вони дозволяють компаніям та інвесторам розширювати свої можливості та збільшувати прибуток за рахунок розширення свого бізнесу за межами власної країни. Для держав зовнішні інвестиції можуть сприяти розвитку економіки, зменшенню безробіття та збільшенню імпорту та експорту товарів.

Однак зовнішні інвестиції можуть також мати негативний вплив на країни-отримувачі, якщо вони не розглядаються з урахуванням національних інтересів та не забезпечують стабільність економіки та соціальної сфери. Також існують ризики, пов'язані зі зміною обставин в країні-інвесторі, що може призвести до зменшення інвестицій та економічної нестабільності в країні-отримувачі.

Зовнішні інвестиції та їхні форми здійснення є важливим елементом економічного розвитку підприємств. Сутність зовнішніх інвестицій полягає у привласненні фінансових ресурсів іноземних інвесторів для вкладання в розвиток підприємств та розширення їхньої діяльності.

Зовнішні інвестиції сприяють розвитку підприємств, забезпечуючи доступ до нових ресурсів, технологій та ринків збуту. Вони можуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності, розширенню

виробництва та покращенню ефективності бізнес-процесів. Однак важливо уважно управляти цим процесом, враховуючи ризики та здійснюючи належний контроль зацікавленими сторонами.

Зовнішні інвестиції можуть бути здійснені у різних видах, зокрема:

– прями інвестиції – вкладення капіталу у створення або придбання підприємства в іншій країні, з метою контролю над управлінням, прибутковістю та розвитком цього підприємства. Прямі інвестиції можуть бути здійснені у вигляді покупки акцій або відкриття нового підприємства;

– портфельні інвестиції – вкладення капіталу в цінні папери, які випускаються компаніями, що мають діяльність за межами країни інвестора. Такі інвестиції можуть бути здійснені у вигляді покупки акцій або облігацій;

– кредитні інвестиції – це вкладення капіталу у вигляді кредитів або позик, які надаються іноземним підприємствам або урядам з метою фінансування різноманітних проєктів;

– інвестиції у нерухомість – вкладення капіталу у нерухомість, таку як комерційні будівлі, житлові будинки, земельні ділянки тощо. Інвестиції у нерухомість можуть бути здійснені різними способами, зокрема:

а) придбанням нерухомого майна на власність – купівля будівлі, земельної ділянки або іншого виду нерухомого майна з метою його подальшого використання, зберігання або продажу з метою отримання прибутку;

б) інвестуванням у фонди – вкладення коштів у спеціальні фонди, які інвестують гроші у різні види нерухомості, забезпечуючи таким чином диверсифікацію інвестиційного портфеля;

в) інвестуванням у розвиток нерухомості – вкладення коштів у будівництво нових будівель, реконструкцію існуючих будівель, покращення інфраструктури тощо з метою отримання прибутку від подальшої здачі в оренду або продажу нерухомості;

г) інвестуванням у нерухомість за кордоном з метою отримання прибутку від подальшої здачі в оренду або продажу нерухомості;

– інвестування у природні ресурси – це вкладення капіталу у видобуток та переробку природних ресурсів, таких як нафта, газ, вугілля, метали, ліси, ґрунти, водні ресурси тощо. Ці інвестиції можуть бути здійснені як в межах власної країни, так і за її межами, в залежності від доступності ресурсів і ринку збуту продукції. Інвестування в природні ресурси можуть бути пов'язані з високими ризиками і вимагати значних фінансових вкладень, але водночас можуть приносити високі прибутки та сприяти розвитку економіки;

– інвестиції в інфраструктуру – це вкладення коштів в будівництво і розвиток інфраструктури, такої як дороги, мости, тунелі, аеропорти, залізниці, телекомунікаційна та енергетична мережі тощо. Ці інвестиції можуть бути здійснені як внутрішніми, так і зовнішніми інвесторами. Внутрішні інвестиції можуть бути здійснені державними органами, місцевою владою, приватними компаніями та іншими інституціями [22, с. 65], які вкладають свої кошти у розвиток інфраструктури своєї країни. Зовнішні інвестиції в інфраструктуру можуть бути здійснені іноземними інвесторами, які зацікавлені в розвитку інфраструктури певної країни через можливість отримання прибутку, а також державними фондами та міжнародними організаціями, такими як Світовий банк чи Міжнародний валютний фонд. Інвестування в інфраструктуру є важливим фактором економічного розвитку, оскільки забезпечує покращення умов для ведення бізнесу, зниження витрат на транспортування товарів, забезпечення ефективної телекомунікації та енергетичної інфраструктури;

– інші форми інвестування – до них можуть належати вкладення коштів у інтелектуальну власність, технології, розробки та інші активи.

Кожна із вище наведених форм має особливості, переваги та обмеження (табл. 1). Вибір конкретної форми залежить від цілей та інвестиційної стратегії кожного інвестора. Також варто враховувати законодавство, регулювання та економічні умови країни, де планується здійснити зовнішні інвестиції.

Таблиця 1

Характеристика форм зовнішніх інвестицій

Вид	Особливості	Переваги	Обмеження
1	2	3	4
Прямі іноземні інвестиції	Передбачають безпосереднє вкладення капіталу зовнішніх інвесторів у підприємства національної економіки. Це може включати створення нових підприємств, розширення існуючих або придбання контрольного пакету акцій національних компаній.	Сприяють передачі нових технологій, підвищенню продуктивності праці, створенню нових робочих місць, збільшенню виробничого потенціалу. Сприяють розвитку підприємств та ринків, підвищенню експортного потенціалу та залученню іноземного капіталу.	Можуть бути пов'язані з ризиками, такими як втрата контролю над стратегічними секторами економіки, залежність від зовнішнього капіталу, можливість втрати прибутку підприємствами та соціальними викликами, пов'язаними зі зміною власності.

продовження табл. 1

1	2	3	4
Портфельні інвестиції	Включають придбання цінних паперів, таких як акції, облигації або інші фінансові інструменти, від іноземних інвесторів. Вони не передбачають безпосереднього контролю над підприємствами.	Дають можливість диверсифікації інвестиційного портфеля, розподілу ризиків, отриманню прибутку від зростання цін цінних паперів. Сприяють розвитку фінансових ринків, забезпечують доступ до капіталу.	Можуть бути пов'язані з коливаннями цін цінних паперів та ризиком від фінансових ринків. Можуть бути менш стійкими і мало пов'язаними з розвитком реального сектору економіки.
Кредитні інвестиції	Включають надання кредитів та позик зовнішніми інвесторами національним компаніям, уряду або іншим суб'єктам. Це може бути у вигляді довгострокових чи короткострокових позик.	Забезпечують доступ до фінансових ресурсів для здійснення проєктів, розширення діяльності. Можуть бути менш пов'язані зі зміною власності або контролем іноземних інвесторів.	Пов'язані із зобов'язанням повернення позичених коштів та сплатою відсотків. Існує ризик погіршення кредитного рейтингу або неплатоспроможності з боку позичальника.
Інвестиції у нерухомість	Передбачають вкладення коштів у придбання, будівництво, розширення нерухомості, такої як житлові будинки, комерційні приміщення, земельні ділянки або інші нерухомі об'єкти з метою отримання прибутку.	Можуть забезпечити стабільний потік доходів у вигляді орендної плати або приросту вартості нерухомості з часом. Можуть служити як засіб збереження вартості капіталу та диверсифікації інвестиційного портфеля.	Пов'язані зі значними початковими витратами, ризиком, пов'язаним зі зміною ринкової вартості нерухомості, а також можуть бути вразливими до змін у законодавстві та регулюванні нерухомості.
Інвестування у природні ресурси	Охоплює вкладення коштів у видобуток, розробку, переробку або торгівлю природними ресурсами, такими як нафта, газ, метали, ліси, водні ресурси тощо.	Можуть приносити прибуток, залучаючи нові джерела ресурсів, забезпечення енергетичної незалежності, розвитку виробництва, залучення інвесторів.	Пов'язане з ризиками, такими як висока вартість розвідки, видобутку, екологічні проблеми, коливання цін на ресурси, втрати прибутку при зміні у законодавстві.
Інвестиції в інфраструктуру	Включають вкладення коштів у будівництво, реконструкцію та розвиток інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, мости, залізниці, аеропорти, енергетичні мережі, водопостачання, каналізація та ін.	Сприяють економічному зростанню, покращенню якості життя населення, забезпеченню ефективності виробничих процесів та підтримці розвитку інших галузей економіки.	Вимагають значних фінансових ресурсів та тривалого періоду окупності. Вони також можуть бути пов'язані зі складнощами управління, ризиками корупції, політичної нестабільності.
Інші форми інвестування	Включають різноманітні специфічні інвестиційні стратегії та інструменти, які можуть належати конкретним галузям або фінансовим ринкам. Наприклад, інвестиції у стартапи, соціальні проєкти, науково-дослідну діяльність.	Можуть мати високий потенціал для прибутку та стимулювання новаторських рішень. Сприяють розвитку нових технологій, продуктів та послуг, а також вирішенню соціальних та екологічних проблем.	Пов'язані з ризиками, особливо при розробці інноваційних проєктів. Вони можуть бути менш стійкими і вимагати великої експертизи та досліджень для успішного вкладання коштів.

Джерело: узагальнено авторами на основі [23]

Інвестори можуть здійснювати інвестиції в різних секторах, таких як фінансові, технологічні, енергетичні та інші. Основна мета інвестиційної діяльності – збільшення вартості інвестицій, а також забезпечення стабільного доходу.

В Україні існує проблема недостатнього рівня інвестицій, яка обумовлена, зокрема, високим рівнем корупції, недостатньою правовою базою, незавершеністю приватизації та реформування державного сектору, недостатнім фінансуванням інноваційної діяльності та наукових досліджень, а також неефективністю державного управління.

Проте, деякі умови, такі як відносно низький рівень зарплат та вартості житла, розвинена інфраструктура, наявність висококваліфікованої робочої сили, географічне розташування на перехресті транспортних маршрутів між Європою та Азією створюють позитивну динаміку залучення іноземних інвестицій.

Інвестиційний процес може мати свої закономірності, які можуть вплинути на ефективність та результативність інвестування. Основні проблеми, пов'язані з інвестуванням, включають наступне:

- недостатня розвиненість фінансового ринку – часто бракує фінансових ресурсів та фінансових інструментів, необхідних для забезпечення ефективного інвестування;
- нестабільність політичної та економічної ситуації – неусталеність влади, конфлікти, економічні кризи та інші події можуть створити негативні умови для інвестицій та призвести до їх втрат;
- недостатній захист прав власності – низький рівень захисту прав власності може призвести до нерозвиненості ринку та несприятливих умов для інвестування;
- високі ризики – інвестування може бути пов'язане з високими ризиками, особливо в нових індустріях та на ринках, де немає достатнього досвіду та знань;
- корупція – ризики, пов'язані з корупційними діями, можуть стати перешкодою для ефективного інвестування та підривати розвиток економіки.

Для подолання цих проблем необхідно розвивати інвестиційну політику, створювати сприятливі умови для інвесторів, підвищувати рівень захисту прав власності, підтримувати стабільність економіки та боротися з корупцією.

Інвестиційна діяльність має свої ризики, тому перед здійсненням інвестицій необхідно проводити аналіз ринку, оцінювати ризики та приймати обґрунтовані рішення. Крім того, інвестори повинні розуміти, що інвестиції можуть бути гнучкі у ринкових умовах, тому необхідно бути готовим до ризиків та змін.

Інвестиційний процес в Україні є складним і залежить від багатьох факторів, таких як політична стабільність, рівень корупції, економічний клімат, інфраструктура, науково-технічний потенціал, геополітична ситуація та інші.

Уряд України розробляє заходи для стимулювання інвестиційної діяльності, але це процес, що потребує часу та виконання багатьох дій. Наразі Україна виконує низку заходів для покращення інвестиційної привабливості, зокрема:

- поліпшення законодавчої бази – здійснюються реформи у галузі оподаткування, земельного та корпоративного права, що сприяє створенню сприятливих умов для інвестицій;
- розвиток інфраструктури – проводиться реконструкція та будівництво доріг, мостів, аеропортів, портів та інших об'єктів, що сприятиме розвитку транспортної та логістичної інфраструктури;
- підвищення конкурентоспроможності – відбувається покращення бізнес-клімату та зменшення адміністративних бар'єрів для іноземних інвесторів;
- приватизація – планується продаж державних підприємств, що дозволить залучити інвестиції та підвищити ефективність їхньої діяльності;
- підтримка малих та середніх підприємств – надається підтримка малим та середнім підприємствам, що сприятиме розвитку бізнесу та залученню інвестицій.

Проте, для досягнення стійких результатів необхідно виконувати довгострокові реформи, забезпечити стабільність інвестиційного клімату та зміцнити інституційну спроможність країни.

Невід'ємною частиною процесу управління зовнішніми інвестиціями у підприємствах територіальних громад є економічний контроль, який спрямований на оцінювання рівня виконання інвестиційних ресурсів їх законності, виявлення відхилень, доцільності та ефективності використання.

Послідовність етапів економічного контролю інвестиційної діяльності включає:

- встановлення мети та завдань контролю;
- інформаційне забезпечення процесу контролю;
- визначення методів та критеріїв контролю;
- спостереження за формуванням та використанням інвестиційних ресурсів;
- виявлення відхилень фактичних результатів інвестиційної діяльності від планових показників;
- розробка управлінських рішень для забезпечення ефективної інвестиційної діяльності підприємств територіальних громад [13].

Управління підприємствами територіальних громад відіграє ключову роль у розвитку місцевої економіки та соціальної сфери. Оскільки ці підприємства знаходяться під впливом місцевих органів влади та працюють на користь територіальних громад, їх управління має свої особливості і вимоги.

Основні аспекти управління підприємствами територіальних громад включають:

- стратегічне планування – розвиток підприємств повинен бути зорієнтований на потреби та можливості конкретної територіальної громади. Важливо розробляти стратегії, спрямовані на підвищення економічного зростання, створення робочих місць та підтримку місцевих ініціатив;
- фінансове управління – ефективне управління фінансами є важливим елементом успішної діяльності підприємств територіальних громад. Це включає в себе бюджетування, управління потоками грошей, оптимізацію витрат та забезпечення фінансової стабільності;
- розвиток інфраструктури – підприємства територіальних громад можуть сприяти розвитку інфраструктури в своєму регіоні. Це може включати інвестиції в дороги, комунікації, енергетику та інші

сфери, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню зручних умов для бізнесу та мешканців;

– розвиток людських ресурсів – управління підприємствами територіальних громад також включає в себе розвиток та підтримку кадрового потенціалу. Це може бути досягнуто шляхом надання навчальних програм, тренінгів, а також створення стимулюючих умов для роботи та професійного зростання співробітників;

– співпраця з місцевими органами влади та громадськістю – ефективне управління підприємствами територіальних громад передбачає плідну співпрацю з місцевими органами влади, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Це дозволяє враховувати потреби та інтереси місцевого населення у процесі управління підприємствами.

Управління зовнішніми інвестиціями в підприємствах територіальних громад вимагає від адміністрації компетентності в галузі міжнародного бізнесу, фінансів та законодавства. Крім того, важливо забезпечити прозоре та ефективне управління фінансами, щоб забезпечити оптимальне використання інвестиційних ресурсів та максимізувати їх соціально-економічний вплив на розвиток територіальних громад.

Для забезпечення стабільності інвестиційного клімату в Україні повинні проводитися реформи в галузях економіки, судової системи, податкової політики та інших сферах, що мають вплив на бізнес-середовище. Також важливо забезпечити прозорість та надійність діяльності органів влади, що стимулює довіру інвесторів, які спрямовують кошти на розвиток підприємств територіальних громад.

Висновки з проведеного дослідження. залучення іноземних інвесторів є важливим елементом інвестиційної політики України. Країна повинна забезпечувати відкритість та привабливість для іноземних інвесторів, створюючи сприятливі умови для їхньої діяльності, зокрема шляхом спрощення бюрократичних процедур, захисту прав інвесторів, підвищення рівня правової культури та прозорості діяльності державних органів.

Зовнішні інвестиції передбачають важливі аспекти, такі як вкладання капіталу, технологій, знань та досвіду в управлінні підприємствами територіальних громад. Однак проблема зовнішніх інвестицій та їх форм має складний характер і вимагає детального аналізу. Адже є ризик нестабільності зовнішньоекономічного середовища, яка може вплинути на рішення іноземних інвесторів щодо вкладання капіталу. Політична нестабільність, зміни в законодавстві та непередбачуваність економічної ситуації розглядаються як можливі перешкоди для залучення іноземних інвестицій у розвиток підприємств територіальних громад.

Тому для приваблення іноземних інвесторів Україна активно розвиває зони вільної торгівлі, укладає міжнародні договори про захист інвестицій, залучає фінансову підтримку від міжнародних фінансових інституцій та розвиває співпрацю з провідними світовими економічними партнерами. Усі ці заходи спрямовані на залучення кількості інвестицій до країни, забезпечення стійкого економічного розвитку підприємств територіальних громад з метою покращення якості життя громадян України.

Управління зовнішніми інвестиціями у підприємствах територіальних громад передбачає проведення економічного контролю, що включає встановлення мети, інформаційне забезпечення, визначення методів та критеріїв контролю, спостереження за використанням ресурсів та розробку управлінських рішень. Окрім того, успішне управління підприємствами територіальних громад вимагає стратегічного планування, ефективного фінансового управління, розвитку інфраструктури, кадрового забезпечення та співпраці з місцевими органами влади та громадськістю. Забезпечення компетентності в галузі міжнародного бізнесу та прозорого управління фінансами важливо для оптимального використання інвестиційних ресурсів та максимізації їх соціально-економічного впливу на розвиток територіальних громад.

Література

1. Джон Мейнард Кейнс. Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей. URL: <https://epi.cc.ua/obschaya-teoriya-zanyatosti-protsent.html> (дата звернення: 28.12.2023).

2. Теорія В. Шарпа. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%92._%D0%A8%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0 (дата звернення: 28.12.2023).

3. Портфельна теорія Марковіца. Методика формування інвестиційного портфеля. URL: <https://uk.recruitment-basicsystem.com/4291261-portfolio-theory-markowitz-themethod-of-forming-the-investment-portfolio> (дата звернення: 28.12.2023).

4. Майрон Шоулз. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%BE%D0%BD_%D0%A8%D0%BE%D1%83%D0%BB%D0%B7 (дата звернення: 28.12.2023).

5. Фама Юджин Френсіс. Енциклопедія фінансових ідей / голов. ред. В. В. Феценко ; уклад.: Н. Л. Гузей та ін. Київ : Укр. агентство фінанс. розвитку, 2012. Розд. 4. С. 303.

6. Геєць В. М. Нестабільність та економічне зростання. Київ : Інститут економічних прогнозувань, 2000. 344 с.

7. Карпінський Б. А. Інвестиційний клімат України. *Фінанси України*. 2001. № 7. С. 139-149.
8. Шеленко Д., Шпикуляк О., Бойчук А. Стратегічні пріоритети управління формуванням інвестиційного потенціалу розвитку територіальних громад на засадах активізації підприємництва. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 85-90. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-16>
9. Баланиук І. Ф., Шпикуляк О. Г., Шеленко Д. І., Семанюк І. М. Пріоритети розвитку територіальних громад в управлінні інвестиційним потенціалом на засадах стимулювання підприємництва. *Інтернаука. Серія: «Економічні науки»*. 2024. № 1. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-1-9611>
10. Шпикуляк О. Г., Мазур Г. Ф. Інноваційна діяльність у механізмі стимулювання агропромислового виробництва. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 4. С. 73-77.
11. Підприємницька діяльність в аграрній сфері економіки : монографія / Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк та ін. ; за ред. М. Й. Маліка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2023. 208 с. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10026711>
12. The role of united territorial communities in the functioning of agricultural enterprises / Balaniuk I., Kozak I., Balaniuk S., Kozak-Balaniuk I., Sas L., Shelenko D. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 52-66. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2021.05>
13. Федевич Л. С., Алексєєв І. В., Ливдар М. В. Контролювання інвестиційної діяльності господарських об'єднань як одна з функцій державного управління. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/47.pdf> (дата звернення: 28.12.2023).
14. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 28.12.2023).
15. Новий словник іншомовних слів близько 40000 слів і словосполучень / Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк ; за ред. Л. І. Шевченко. Київ : АРІЙ, 2008. 672 с.
16. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.12.2023).
17. Татаренко Н. О., Поручник А. М. Теорії інвестицій. Київ, 2000. 345 с.
18. Ястремницький О. І. Основи теорії економічного ризику : навч. посіб. Київ : АртЕк, 1997. 248 с.
19. Баланиук І. Ф., Іваночко Б. Р. Заходи по залученню інвестицій в розвиток бізнесу територіальних громад на основі маркетингової стратегії. *Інноваційна економіка*. 2023. № 1. С. 45-51.
20. Шпикуляк О. Г. Кадровий потенціал та його формування в аграрних підприємствах. *Економіка АПК*. 2004. № 1. С. 155-159.
21. Traditional village system – case study from the Kremplna Commune (Poland) / Kozak I., Balaniuk I., Balaniuk S., Szelenko D., Kozak H. *Ekológia (Bratislava)*. 2019. Vol. 38. No. 1. P. 87-100. DOI: <https://doi.org/10.2478/eko-2019-0007>
22. Шпикуляк О. Г., Мазур Г. Ф. Інституційні засади формування соціального капіталу в механізмі розвитку сільських територій. *Економіка АПК*. 2014. № 8. С. 63-68.
23. Характеристика форм зовнішніх інвестицій. URL: <https://buklib.net/books/22305> (дата звернення 25.01.2024).

References

1. "John Maynard Keynes. General theory of employment, interest and money", available at: <https://epi.cc.ua/obschaya-teoriya-zanyatosti-protsesta.html> (access date December 28, 2023).
2. "V. Sharp's theory", available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%92._%D0%A8%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0 (access date December 28, 2023).
3. "Markowitz's portfolio theory. Methodology of investment portfolio formation", available at: <https://uk.recruitment-basicsystem.com/4291261-portfolio-theory-markowitz-themethod-of-forming-the-investment-portfolio> (access date December 28, 2023).
4. "Myron Sholes", available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%BE%D0%BD_%D0%A8%D0%BE%D1%83%D0%BB%D0%B7 (access date December 28, 2023).
5. Fama, Eugene Francis (2012), *Entsyklopediia finansovykh idei* [Encyclopedia of financial ideas], head. ed. V.V. Feshchenko; comp.: N.L. Huzei et al., Ukr. agency financ. of development, chap. 4, Kyiv, Ukraine, p. 303.
6. Heets, V.M. (2006), *Nestabilnist ta ekonomichne zrostannia* [Instability and economic growth], Institute of Economic Forecasting, Kyiv, Ukraine, 344 p.
7. Karpinskyi, B.A. (2001), "Investment climate of Ukraine", *Finances of Ukraine*, no. 7, pp. 139-149.

8. Shelenko, D., Shpykuliak, O. and Boychuk, A. (2024), "Strategic priorities of managing the formation of the investment potential of the development of territorial communities on the basis of the activation of entrepreneurship", *Economic space*, no. 189, pp. 85-90. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-16>
9. Balaniuk, I.F., Shpykuliak, O.H., Shelenko, D.I. and Semaniuk, I.M. (2024), "Development priorities of territorial communities in the management of investment potential on the basis of entrepreneurship stimulation", *International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*, no. 1, DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-1-9611>.
10. Shpykuliak, O.H. and Mazur, H.F. (2014), "Innovative activity in the mechanism of stimulation of agro-industrial production", *Collection of scientific works of Tavriya State Agro-Technological University (Economic Sciences)*, no. 4, pp. 73-77.
11. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Y., Shpykuliak, O.H. et al. (2023), *Pidprijemnytska diialnist v ahrarnii sferi ekonomiky* [Entrepreneurial activity in the agrarian sphere of economy], monograph, NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine, 208 p. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10026711>
12. Balaniuk, I., Kozak, I., Balaniuk, S., Kozak-Balaniuk, I., Sas, L. and Shelenko, D. (2021), "The role of united territorial communities in the functioning of agricultural enterprises", *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 43, no. 1, pp. 52-66, DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2021.05>
13. Fedevich, L.S., Alekseev, I.V. and Livdar, M.V. (2018), "Controlling the investment activity of economic associations as one of the functions of state administration", available at: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/47.pdf> (access date December 28, 2023).
14. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "On Investment Activity" dated 18.09.1991 No. 1560-XII (with amendments), available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (access date December 28, 2023).
15. Shevchenko, L.I., Nika, O.I., Khomiak, O.I. and Demaniuk, A.A. (2008), *Novyi slovnyk inshomovnykh sliv blyzko 40000 sliv i slovospoluchen* [New dictionary of foreign words about 40,000 words and phrases], ARII, Kyiv, Ukraine, 672 p.
16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 No. 2755-VI, available at: <http://www.rada.gov.ua> (access date December 28, 2023).
17. Tatarenko, N.O. and Poruchnyk, A.M. (2000), *Teorii investytsii* [Investment theories], Kyiv, Ukraine, 345 p.
18. Yastremnytskyi, O.I. (1997), *Osnovy teorii ekonomichnoho ryzyku* [Basics of the theory of economic risk], ArtEk, Kyiv, Ukraine, 248 p.
19. Balaniuk, I.F. and Ivanochko, B.R. (2023), "Measures to attract investments in business development of territorial communities based on marketing strategy", *Innovative economy*, no. 2, pp. 45-51.
20. Shpykuliak, O.H. (2004), "Personnel potential and its formation in agricultural enterprises", *Economy of agro-industrial complex*, no. 1, pp. 155-159.
21. Kozak, I., Balaniuk, I., Balaniuk, S., Szelenko, D. and Kozak, H. (2019), Traditional village system – case study from the Krempana Commune (Poland). *Ekologia* (Bratislava), vol. 38, no. 1, pp. 87-100, DOI: <https://doi.org/10.2478/eko-2019-0007>.
22. Shpykuliak, O.H. and Mazur, H.F. (2014), "Institutional foundations of the formation of social capital in the mechanism of development of rural areas", *Economy of agro-industrial complex*, no. 8, pp. 63-68.
23. "Characteristics of forms of foreign investment", available at: <https://buklib.net/books/22305> (access date January 25, 2023).

Баланюк І.Ф., Лютий Я.В.

ЗОВНІШНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Мета. Визначення та обґрунтування сутності зовнішніх інвестицій та різних форм їх здійснення для економічного розвитку підприємств територіальних громад.

Методика дослідження. Методологічною основою дослідження є наукові праці закордонних та вітчизняних вчених з питань зовнішніх інвестицій та форм їх здійснення. Для досягнення поставленої мети були використані загальнонаукові та специфічні методи, такі як: діалектичний метод наукового пізнання – для розгляду сутності зовнішніх інвестицій; аналізу і синтезу – для з'ясування взаємозв'язків між елементами механізму; абстрактно-логічний – для формування висновків та пропозицій дослідження.

Результати дослідження. Проаналізовано сутність зовнішніх інвестицій. Встановлено, що залучення інвестицій є одним із ключових факторів управління підприємствами територіальних громад. Висвітлено ключові елементи зовнішніх інвестицій та значущі аспекти, пов'язані із їх сутністю.

Наукова новизна результатів дослідження. Запропоновано комплексне розуміння ключових аспектів залучення зовнішніх інвестицій та їх впливу на управління підприємствами територіальних

громад. Дослідження висвітлює взаємодію елементів, що визначають ефективність інвестиційного процесу та його роль у створенні сприятливого економічного середовища.

Практична значущість результатів дослідження. Висновки дослідження мають практичне значення для місцевих органів влади та зацікавлених сторін, що спрямовані на управління підприємствами територіальних громад. Зокрема, вказується на необхідність цільових інвестицій в інфраструктуру, підтримку малого і середнього бізнесу, регулювання розвитку людського капіталу, розвиток туризму та підтримку інновацій. Інтеграція цих елементів у стратегії розвитку є ключовою для створення сприятливого середовища для розвитку підприємств, сприяючи економічній стабільності та зменшенню нерівності між ними.

Ключові слова: інвестиції, зовнішні інвестиції, внутрішні інвестиції, ризики, інвестиційна діяльність, управління підприємствами, економічний контроль, територіальні громади.

Balaniuk I.F., Lyutyy Y.V.

EXTERNAL INVESTMENTS AND THEIR ECONOMIC CONTROL IN THE MANAGEMENT OF ENTERPRISES OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Purpose. The aim of the article is to define and substantiate the essence of external investments and various forms of their implementation for the economic development of enterprises of territorial communities.

Methodology of research. The methodological basis of the research is the scientific works of foreign and domestic scientists on the issues of foreign investments and forms of their implementation. General scientific and specific methods were used to achieve the set goals, such as: dialectical method of scientific knowledge – to consider the essence of foreign investments; analysis and synthesis – to clarify the relationships between the elements of the mechanism; graphic – for a visual representation of the proposed measures; abstract and logical – for forming research conclusions and proposals.

Findings. The essence of foreign investments is analysed. It has been established that investment attraction is one of the key factors in the management of enterprises of territorial communities. Key elements of foreign investments and significant aspects related to their essence are highlighted.

Originality. A comprehensive understanding of the key aspects of attracting foreign investments and their impact on the management of enterprises of territorial communities has been offered. The study highlights the interaction of elements that determine the efficiency of the investment process and its role in creating a favourable economic environment.

Practical value. The conclusions of the study have practical significance for local authorities and interested parties aimed at managing enterprises of territorial communities. In particular, the need for targeted investments in infrastructure, support of small and medium-sized businesses, regulation of human capital development, tourism development and innovation support is indicated. Integrating these elements into development strategies is a key to create an enabling environment for business development, contributing to economic stability and reducing inequality between them.

Key words: investments, external investments, internal investments, risks, investment activity, enterprise management, economic control, territorial communities.